

קריש יג'א

יתגדל ויתקדש שמה רבא, (עונים: אמן) בעלמא די ברא
כרעותה, ומליך מלכותה בחיכה וביומיה ובחיי דכל
בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב, ואמרו אמן.
(וגם הקהל אומר) יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמא.

יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר
ויתעלה ויתהלל שמה דקדשא בריך הוא, (עונים: בריך הוא)
לעלא מן כל ברכתא / בעשרת ימי תשובה: לעלא לעלא
מכל ברכתא / ושירתא, תשבחתא ונחמתא דאמירן
בעלמא, ואמרו אמן.

יהא שלמא רבא מן שמא וחיים עלינו ועל כל ישראל,
ואמרו אמן.

עשה שלום / בעשרת ימי תשובה: השלום / במרומו, הוא
יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן.

קריש

שלוש פעמים בחיי אמרתי קריש יתום על קבריהם של היקרים לי. אמרתי קריש על קברה של אמי ו"ל נשהלכה מאתנו למנוחת עולמים. אמרתי קריש על קברו של אני ו"ל, והנורא מכל - אמרתי קריש על קברו של בני אבירע.

בשלוש הפעמים אמרתי את התפילה בלב חצוי. השם שנתנו לי הורי, חיים, הוא על שמו של אני סני, רב גדול בישראל, אך אני גדלתי בתרבות יהודית-ישראלית-חילונית והקריש היה זר לעצם הווייתו התרבותית. הנסיבות הקשות מנשוא שלושת האירועים המרים היו כאלה שלא היה בכוחי להתנגד, אך מאידך גיסא, גם לא הייתי שלם לחלוטין עם מה שהוטל עלי לומר. אבירע נולד, גדל והתחנך בקיבוץ של השומר הצעיר ומסירות הנפש שגילה בצה"ל שעליה הקריב את חייו, היתה כל כולה פרי חינוכו כאן - בקיבוץ. לאחר ההלוויה וכימי השבעה והשלושים, קיבלנו מכתבים רבים. אחד מהם היה מצני יעבץ, שחתם את מכתבו במלים: ... עכשיו ברור לי כי אנוחיו המציאו את הקריש כרי למנוע בעדנו מלהשחמש במליצות שרופות, ומה אומר מעבר ליתגרל ויתקשר שמי רכא"ז

אני גדלתי באותו הכפר היהודי, החילוני-ישראלי שגם צני יעבץ גדל בו, והקטע המסיים את מכתבו עשה לי משהו שלא הרפה ממני כמשך עשרים ושתיים שנה - שנות רור כמעט מאז

הלך לעולמו בנו אבירע. בתוך תוכי, בפנימיותי העמוקה ביותר, צעדתי בעקבות הקריש, בנחינת מצעד של עולה לרגל, מעין צליין חילוני כניסיון המצלח של הסופר יצחק אורפז.

הקריש - תפילה ותפילות של העם היהודי לדורותיו, הגאמרת בסיומה של כל אחת מתפילות היום כשם שהיא נאמרת כתפילה אנלים כקריש יתום; בניגוד לאל מלא רחמים, אין בתפילה זו שום רמז על טובת הנפטרים או על עילוי נשמותיהם. הקריש, שנכתב ברובו הגדול בארמית, שונה מתפילות הציבור האחרות בכך שזו פנייה אל הריכוז של עולם בגוף שלישי. "שמיא רכא", דהיינו השם הגדול - הוא ולא אתה. האומר קריש איננו מברך אל האלהים כאדם נחות, מתרפס ונכנע המתחנן על נפשו ומבקש רחמים. הוא מברך על האלהים. הוא אמנם אינו תוסך את שכחו מריכוזו של עולם, אך הוא עושה זאת כאדם בן וורין, כמעט שווה בשווה. ירצה יפאר וירומם - לא ירצה, לא יפאר. זו ותמצית של הדומניום, או ליתר דיוק, ולגבי המקרה הקונקרטי, זו הדרך אל הדומניום. האדם שהוא נזר הברית, מעל לכל אדם, כאדם באשר הוא, היהודי או הערבי, השחור או הלבן, ראשית לכל ולפני הכל - האדם.

והקריש עוסק בכוא המשיח, משיח אמת. האסכולוגיה, דהיינו האמונה בכוא המשיח, הוא הסוציאליזם של הזמן העתיק. לא משיח שקר שבהתאם לאמונה הנוצרית. כי המשיח לא בא. משיח האמת הוא הנחמה, האמונה בעולם אחר, משאת הנפש, השאיפה, התפילה, החלום, החזון, האיריאל, הכיסופים. והערגה. זה בלכר. עולם ומלואו, אך לא יותר מכך.

והאלמנט השלישי שעוצמתו רבה מכל, השלום - אינו מחייב הסבר. בניגוד לפסוקים האחרים בקריש, הפסוק הזה כתוב בעברית גם במקור, ומברך בעד עצמו.

הנה תרגומי לעברית של הגוסס הארמי, המקורי של הקריש: יתגרל ויתקשר השם הגדול בעולם שכרא כרצונו וימליך מלכותו ויקרב משיחו, בחייכם וכימיכם במהרה וכומן קרוב ואמרו אמן.

יהא השם הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים. יתגרל ויתקשר ויתרומם ויתפאר ויתנשא ויתהדר ויתעלה. השם הקדוש ברוך הוא למעלה מכל הברכות והתשבות והגאמרות בעולם ואמרו אמן.

יהא שלום רב מן השמים וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן. עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן.

דברים שאמר הבוחב, בעבר עורך, על המשמר, על קברו של בנו אבירע ביום השנה ה-22 למותו

י"ז אדר א' תשנ"ה
15.5.1995

קדיש

לאבי

יְהוָה גָּדוֹל וְיִתְמַדּוּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל
אֲשֶׁר גָּלְגַּל מִלְדוּתוֹ הַפּוֹלְגִית לַמֶּלֶךְ שְׁאוֹל

וְכָד כְּהִנֵּה חֲלָמִית וּבְכָאב מְלֵא
מוֹאֵר לְרַגְעִים בְּפָנוֹת הָאֵשׁ
הַפְלִגְתָּ חֲנוּם בְּרַבְכָּת שְׂדִים, סוֹכֶכֶת בְּסִמְכַרְכַּת הַמַּסְתוּרִיו
לְעִרְוֹנַת הַשָּׁנָה הַגְּדוֹלָה

הַיָּדַע יִפִּי, הַיָּדַע אֵת שְׁלֹנֶת הַחֲבוּנָה:

מִיֵּגִיעַ כְּפִיו אֶכְלֶתָ לֶחֶם, אֶכְלֵנוּ לֶחֶם
כְּפֹתִיו אֲשֶׁר יִרְאֵתִי בְּיָלְדוֹת
כְּפֹתִיו הַיָּפּוֹת שְׁאֵהְבָה אִמִּי
נִחְנָטוֹת בּוֹקְרוֹ, נִסְפָּגוֹת בְּעֶסֶר
יְהוָה גָּדוֹל וְיִתְמַדּוּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל

אֲשֶׁר קָרַע אֵת עֵינָיו לַרְאוֹת
אֵת כְּתוֹ וְאֶשְׁתּוֹ וְכָל הַשָּׂאָר, כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב
נִחְשָׁכִים אֶשְׁפֹּת עוֹלָם, נִרְצָחִים לְטֹהוֹר, כְּתֻרְמִים מְכַעְרִים
בְּאִירוּסָה, כְּכֹכֵב אֶרֶץ שֶׁבָרָא כְּרַצוֹנוֹ
יְהוָה גָּדוֹל וְיִתְמַדּוּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל

וְכִנָּה לוֹ בֵּית אַחֵר, כְּפִלְשְׁתִּינָא, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַסְדוּר
עִם הַמוֹנֵי נִגְדִים עֲקָשָׁנִים אֲחֵרִים
לִיד יָם הַתְּכֵלֶת, לִיד הַמְדָּבָר, לִיד יְרוּשָׁלַיִם
וְרָאָה אֵת יְלָדָיו גְּדֻלִּים, נִסְגָּרִים בְּעוֹלָמוֹת
מִתְסַפְּרִים לְעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ כְּרַחֲשִׁים מִחֲלַל חִיצוֹן
נִבְאָכִים בְּנִסְחָלִים, אוֹבְדִים לְרַגְעִים, שׁוֹמְעִים וְנִפְעִים
מִחֲלִיסִים צוּרוֹת, נוֹלָדִים שׁוֹב וְשׁוֹב

וְרָאָה אֵת הַעֲצִים גְּדֻלִּים בְּרַחֲבוֹ
וְאֵת פֶּלֶא הַקּוֹלְנוֹעַ וְהַסְלִיחוֹתָהּ
אֵת גַּם הַבְּקוֹר בְּחֵלֶל
וְאֵת הַמִּלְחָמוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, הַמִּלְחָמוֹת, הַמִּלְחָמוֹת
אֱלֹהִים – וְלִבְסוֹף – "הַשְּׁלוֹם"
יְהוָה גָּדוֹל וְיִתְמַדּוּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל

וְכֵן חֲשִׁבְתָּ עַל כָּל הַעֲסָק הַנֶּהוּ

שֶׁהָיָה יַעֲבֹר, צְרִיד רַק סְבִלְנוֹת
– הָיָה יַעֲבֹר, צְרִיד רַק סְבִלְנוֹת
יְהוָה גָּדוֹל וְיִתְמַדּוּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל
בְּעוֹלָם שֶׁיֵּצֵר כְּרַצוֹנוֹ.

Hymmn

In the world which He has created according to his will Blessed
Praised Magnified Lauded Exalted the Name of the Holy
One Blessed is He!
In the house in Newark Blessed is He! in the madhouse Blessed
is He! In the house of Death Blessed is He!
Blessed be He in homosexuality! Blessed be He in Paranoia!
Blessed be He in the city! Blessed be He in the Book!
Blessed be He who dwells in the shadow! Blessed be He!
Blessed be He!
Blessed be you Naomi in tears! Blessed be you Naomi in fears!
Blessed Blessed Blessed in sickness!
Blessed be you Naomi in Hospitals! Blessed be you Naomi in
solitude! Blest be your triumph! Blest be your bars! Blest
be your last years' loneliness!
Blest be your failure! Blest be your stroke! Blest be the close of
your eye! Blest be the gaunt of your cheek! Blest be your
withered thighs!
Blessed be Thee Naomi in Death! Blessed be Death! Blessed be
Death!
Blessed be He Who leads all sorrow to Heaven! Blessed be He
in the end!
Blessed be He who builds Heaven in Darkness! Blessed Blessed
Blessed be He! Blessed be He! Blessed be Death on us All!

מזמור שיר

בעולם שאותו ברא לרצונו יתברך וישתבח יתגדל ויהלל ויפאר שמו
של הקדוש ברוך הוא!
בבית שבניוארק ברוך הוא בבית השגענים ברוך הוא בבית המנוח
ברוך הוא!
ברוך הוא במשכב וקר ברוך הוא בשגעון הקדיקה! ברוך הוא בכפרו!
ברוך הוא בספר ובסקרים!
ברוך הוא השוכן בעלו ברוך הוא ברוך הוא!
ברוכה את נעמי בדמעות! ברוכה את נעמי בסרדות! ברוכה ברוכה
ברוכה במחלה!
ברוכה את נעמי בבתי חולים! ברוכה את נעמי בבדידות! ברוך הוא
נצחוגו! ברוכים הם סורגיו! ברוכה בדידות שנותנת האחרונות!
ברוך בשלוגו! ברוך השבץ שאסגור ברוכה עצמת עיניו! ברוך ריון
לחיו! ברוכות ירכיו הנבולות!
ברוכה את נעמי במנוח! ברוך הוא המנוח! ברוך הוא המנוח!
ברוך הוא המוליד את כל הצער לשמים! ברוך הוא באחרית!
ברוך הוא המקים שמים בחשו! ברוך ברוך ברוך הוא! ברוך הוא
ברוך הוא המנוח על ראש קלנו!

זיגן

יתגדל ויתקדש שמייה רבה
מהלך אימים
חורץ תורה

י' א' ח' י'

ס' א' י' א' י'

יא. יתגדל ויתקדש...

על קבר עם משפחה לסטורותיו
עם חרש. ללא על. יתפלל ככה:
יתגדל ויתקדש שמייה רבה
אשר הוציא עם סבית-צדקים.
ללמדו תורת-טוה בפדקיות:
וקברו לעבד-עולם
לאדונים רבים. בסנח ובמקרב —
יתגדל ויתקדש

אשר הטיל עליו משא קרים —
סיני וסנה וגלגלמא.
לשאת אותם שי. בנרבי תהו.
לשונס-י'לדים על הקמות:
ומלא אותיות פורחות את תרמילו —
צידה לסני-עולם.
במלא נאדות בקוצים רום.
וצנה לשמר אותן סכל משמר
באש. במים. בסנח ובדבר —
יתגדל ויתקדש

אשר סור נביאיו ומקדשיו גרור גרור
על ארצות סנאים ואיי אוקלי-עקם.
בפנינים סמחנות קרועה:
וכה יצנה לעם סנחיה:

גלח ולך וקבץ סוורים
לירושלים אסת. למשים אסר.
לגאלת-עולם בקבץ סניסו...
ומשלך כנצר נחשב את העם הזה.
עם קלות בין שלגי-צפון ספגלוטיו —
יתגדל ויתקדש

אשר נסע גני לאמים גדולים
לכנים. שחורים. צהבים ואדמים:
וצפה צמו זבל עולם. זבל דם
בסנות-סרסוד נקנבות.
לזבל את כל שבט קם לתחיה.
כל גוי-צדקים יורש את אדוניו
וכל לשון עולה בסנכות —
יתגדל ויתקדש

אשר קרא אבות לעם הזה לבכות
ונתן בנות נאווה לו. לבשת.
בנים — לשכל. וציני-אש לנקר.
לשון סנה לעקר. וינים יוצרות
לקצץ בקרדמים:

ולב באמצע גוף — לסרסר
על כל מוקד ובכל צנה ובקלה —
יתגדל ויתקדש

על קבר עם נאסף עם סכלותיו
עם חרש נה יתפלל.

א' ע' א'

6

קדיש

2. מירכי

[מירכי בר-תנא]

יגדל שרע על קדקם - עלעליו יסמו דם.
ובהתבוסף הרום עליהם יפלו בשפת אדם.
לא אכין לקור, אם שלף הוא אבי או של אה.
כי הר אין זשרחים הבוכים קד.

ולא יתגדל שמה רבה ודא יתקדש.
כי דקם הקדוש דא יקד פיקוד אש.
ולא סערה הסערה מקאדקם האיום.
יקטנדם העילה על קדקם גולד מקדש יום.

ולא יקרוץ פלכות האלהים בעולם.
כי אבנים צבועי דם דא יקלו לקרים קולם.
ונוסף אבי רונע קבר פה כתופר וקצית.
שוב אינו וזעק קטיון קד פית.

כי דא אוכל למצא לי מקביבי דנק
מקרב ומדפס ומתמת מהורג.
יגדל שרע על קדקם - עלעליו יסמו דם.
ובהתבוסף הרום עליהם יכבו בשפת אדם.

628

אנדרה שוורץברט / קדיש

יתגדל - אושוין
יתקדש - מידנק
שמה רבא - טרבלינקה
אמן - בוכנולד.

יתגדל - מאוטהוזן
יתקדש - בלון
שמה רבא - סוביבור
אמן - חלמנו.

יתגדל - פתר
יתקדש - טרזינשטט
שמה רבא - ורשה
אמן - וילנה.

יתגדל - סקרויסקו
יתקדש - ברגן-בלזן
שמה רבא - יאנוב
אמן - דורה.

יתגדל - נויאנגאמה
יתקדש - פוסטקוב
שמה רבא.
אמן.

גוט מאָרגן דיר, רבינו של עולם.
 איך, לוי יצחק בן שרה
 מבאָרדיטשעוו

בין צו דיר געקומען בעטן (זיך)
 פֿאַר דיין פֿאַלק ישראל.
 וואָס האָסטו צו דיין פֿאַלק
 ישראל?

וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף
 דיין פֿאַלק ישראל?
 אַז וואָס פֿאַר אַ זאַך איז "צו את
 בני ישראל?"

און אימער אַ זאַך איז "אמור על
 בני ישראל?"
 און אימער אַ זאַך איז "דבר על
 בני ישראל?"

טאַטעניו, כמה אומות (יש)
 בעולם?

בבלים, פרסים,
 מדים,

די דייטשלאַנדער וואָס זאָגן זיי? -
 אונדזער קעניג איז אַ קעניג.
 און די רוסלאַנדער וואָס זאָגן זיי?
 - אונדזער מלכות איז אַ מלך.

און איך, לוי יצחק בן שרה
 מבאָרדיטשעוו, זאָג,

"יתגדל ויתקדש שמייה רבא."

שאלו לו לרבי בונם: "מפני מה אומרים אחר כל נסטר קדיש, שבו מתפללים שתגדל מלכות שמים?"
חשיבו: "מלך בשר ודם העורך מלחמה, אין מרגישים באבידת החיילים אלא כשנספה מחנה שלם. לא כן הוא במרום, כאן ניכרת מיתתו של כל אחד מישראל כל כך, עד שהצבאות של מטה צריכים לשקוד שתגדל שוב מלכות שמים."

מיתחת לקדיש

אחר מטתם של תרני ארץ ישראל

ה' תש"ז

מלך בשר ודם שיוצא למלחמה על אויביו מוציא חיילותיו להרוג ולהרג. ספק אוהב את חיילותיו ספק אינו אוהב את חיילותיו, ספק הם חשובים בעיניו ספק אינם חשובים בעיניו, ואפילו חשובים בעיניו חשובים הם כמתים, שכל היוצא למלחמה מלאך המות כרוך בעקיבו ומתלווה לו להרוג. פגע בו חץ או סיף או חרב או שאר מיני כלי משחית ונהרג מעמידן אחר במקומו, ואין המלך מרגיש בחסרונו, שאומות העולם מרובים וגייסות שלהם מרובים, נהרג אחד מהם יש לו למלך הרבה כנגדו.

אבל מלכנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך מלך חפץ בחיים אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את ישראל עמו ובחר בנו מכל העמים, לא מפני שאנו מרובים חשק ה' בנו, כי אנו המעט מכל העמים, ומתוך אוהבתו שאוהב אותנו ואנו מעטים, כל אחד ואחד מעמנו חשוב לפניו כלגיון שלם, לפי שאין לו הרבה להעמיד במקומו, נפקד חס ושלום אחד מישראל באה פחת בלגיונותיו של המלך ובאה תשות כח כביכול במלכותו יתברך, שהרי מלכותו חסרה לגיון אחד מלגיונותיו ונתמעטה חס ושלום גדולתו יתברך.

לפיכך מתפללין אנו ואומרים אחר כל מת מישראל יתגדל ויתקדש שמה רבא, יגדל כח השם ולא יביא תשות כח לפניו יתברך, ויתקדש בעולמות שברא כרצונו, ולא נפחד על עצמנו, אלא מהדר גאון קדושתו יתעלה, וימליך מלכותו, שתתגלה ותראה מלכותו בשלימות ולא יתמעט ממנה חס ושלום, בחיכוך וביומיוכוך ובחיי דכל בית ישראל במהרה ובזמן קרוב, שאם מלכותו גלויה בעולם שלום בעולם וברכה בעולם ושירה בעולם ותושבחות הרבה בעולם ונחמת גדולה בעולם וישראל קדושים אוהבים בעולם וגדולתו גדלה והולכת ומתרבה ואינה מתמעטת לעולם.

אם כך אנו מתפללים ואומרים אחר כל אדם שמת, קל חומר על אחינו ואחיותינו הנאהבים והנעשים בני ציון היקרים הרוגי ארץ ישראל שנשפך דמם על כבוד שמו יתברך ועל עמו ועל ארצו ועל נחלתו, ולא זו בלבד, אלא כל הדר בארץ ישראל הוא מלגיונו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהפקידו המלך שומר בפלטין שלו, נהרג אחד מלגיון שלו אין לו כביכול אחרים להעמיד במקומו.

לפיכך אחינו כל בית ישראל, כל המתאבלים באבל הזה, נכוין את לבנו לאבינו שבשמים מלך ישראל וגואלו ונתפלל עלינו ועליו כביכול, יתגדל ויתקדש שמה רבא בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה, וכן כל הפרשה כולה, ונוכח ונחיה ונראה עין בעין, עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן.

מ.ס.א. / י.ח.י.א.

מ.ס.א. / א.ר.א.

עם סתימת גולל

יתגדל ויתקדש האדם בחייו ובמותו
בשמחתו, בסבלו ובצמלו
יתקבר וישתבח כבוצנו באוהביו
אשר נתנו מחילם ללא חסד
וגמולם – טעם חיהם ועמלם.
ואם תמו חיים של טעם – לא יפקד זכר פעלם.
כי דרך ישרים לא תאבד
וחוללת מעשיהם תעמד לעד.
ינבט הזרע אשר זרעו,
העץ יעשה פרי, הבית ישגשג,
המה חיים וירכה דורות.
אדמת עיר-שמר אוספת אותה היום
בעצב ובאהבה אל חיקה.
ימתקו לה רגבי עפרה.
יהיו חיה ומעשיה צדורים בצרור חיינו
לנחמה ולתקווה.

אל מלא נחמים
ששלח בך סרטן ויסורים אימים
שעיניו לא ראו
איד אכלת ונועת
כי הוא
שוכן במדומים
את דונך לא תמד
דמעתך לא מזה
ובזעקך לא ענה
עכשו יסלסלו לו
המצא מנוחה וכוונה
ובגד יתום חדש
יפאר לו
יתגדל ויתקדש
וקשול ומעוד ברגבי ארמיית לא יבין
יצדיק את הדין

תהא נשמתו צדורה
עם החיים

עובד שדה / קדיש

יתגדל ויתקדש
הרגב שקרס
בפלח מחרשה
האדמה הקשה
יתהדר ויתעלה – העלה
שלבלב, והוריק האדים – ונשר.
יתרומם ויתנשא
הנושא במשא
ובכרע ברכו
גם ברכי נרמסה.
יתקבר וישתבח
קול היחיד
עם קול הרכים.
יתגדל ויתקדש
היחיד ביחודו.

ש. שלום

אדם כי ימות...

אדם כי ימות בעמק יזרעאל
תדמנה שבילים.
קדש קדשים הוא עמק יזרעאל,
ואין בוכים בקדש הקדשים.
וברדת הלילה על עמק יזרעאל
יודעו כוכבים
גרות נשמה הם בעמק יזרעאל
לאלה שאין להם "קדיש"...

רות נצר / קדיש בת

גם אני רצייתי להגיד קדיש
גם אני רצייתי להגיד קדיש
גם אני רצייתי להגיד קדיש
ולא נתנו לי.

ואמרתי קדיש
ואמרתי קדיש

שפתי נעות —
קולי לא ישמע.

ואמרתי קדיש
ואמרתי קדיש

קולי ישמע

קדיש לא יאמר

קדיש יתומה

חורבן כנען - כהן

לא תהיה מנוחתך ולא יצאו לי בנים מזרעך
לא אצדיק את הדין ואמר ואמר ותברך
יתגדל ויתקדש שמה רבא בעלמא די ברא
כרעותה ורצוני כואב ומכאיב ומטיל צל
וגם אור ואנו רוקדים על הקצה בקצב
כפול צעדים בין האור השורף לצל הרוטט
נענים בתנועה למושך בחוטים
יהא שמה רבא מברך לעולם ולעלמי עלמא
הנה גם אני מכניסה ראש ופנים
למקום בו בקשת "אמן" ו"אמן" כמו לפנים
ויתהדר ויתעלה

שימשך ויוליד ויוביל ויסחב ויטלטל נשמת
על אותו סלם שאין לו קץ
יביאני אליך ויעשה לי דמותך
הללויה

יראה עניי וישמע ריבי ויעשה לך שלום במרומים
לעלא ולעלא מן כל שירתא שידעת

עירי אורכא

יתגדל ויתקדש שמו,
בעבור סך שנות חייו,
וסך שנות מותו.

יתגדל ויתקדש שמו,
כי לא לקלים המרוץ,
ולא לגבורים המלחמה.

יתגדל ויתקדש שמו,
על לבבו שראה הרבה חכמה ודעת,
ונאסר לעמקי אדמה.

יתגדל ויתקדש שמו,
כי החיים יודעים שימותו,
והמתים אינם יודעים מאומה.

יתגדל ויתקדש שמו,
כי אין זכרון לראשונים ולאחרונים,
ואין יתרון לחכמה.

יתגדל ויתקדש שמו,
כי לכל זמן, ועת לכל חפץ.
אך לא תבוא בעמקי שכחה.

יתגדל ויתקדש שמו,
בעבור סך שנות חייו,
וסך שנות מותו.

מגן "דרכי ב"ר"

צדנה כצנאסין

במקום תפילה

לזכר אחי היחיד, סרן ישעיהו (שייקה) מקובצקי שנפל במלחמת יום-
הכיפורים

עושה שלום במרומיו

לא חסת על אחי היחיד

שנפל על במותיך חלל בדמי ימיו

I

איך ארומם ואהלל שם דקדשא

ועיני דומעה על קברך אחי

ודמיך זועקים אלי מן האדמה

אל יתגדל שמה רבא ולא יתקדש

שלא קידש את אחי שהנציח בשמו את דודו

לוחם הבריגדה שנפל בתשס'

שמים אל תבקשו עלי רחמים

כי אין בכם פורקנה ואין משיחה

וכל חיי לא אדע נחמתה.

קדיש חילוני, הנוסח המלא

בית הקברות החילוני
בבאר שבע

חיו. אפשר למצוא בו
ביטוי לערך החיים,
ליהדות היסטורית
הומניסטית ולכבוד האדם.
עמוס קלוזר, ירושלים

נגבה. הכתב מביא חלק
מאותו קדיש קיבוצי, בלי
לציין מי כתב אותו.
ברצוני להביא את
הנוסח המלא של הקדיש
לידיעת הקוראים, וכן את
פרטי המחבר. זהו חבר
קיבוץ נגבה, שלום סמיד,
שנפטר ביולי 1997. שלום
סמיד (נולד ב-1909) היה
משורר ופזמונאי, שכתב
ופירסם שבעה ספרי שירה
והגות פיוטית. מהות
הקדיש הקיבוצי, כפי
שייוכח הקורא, בהעברת
הכבוד אל האדם ופועל

כתבתו של שחר אילן
"הבן נקבר עם צעצועים,
האמא עם שמיכת פוך
וכרית" ("הארץ", 16.11)
עסקה בבית הקברות של
עמותת "מנוחה נכונה"
בבאר שבע, המספק
שירותי קבורה חילוניים.
בכתבה צוין, כי העמותה
מספקת למשפחות
הנפטרים חוברת ובה
שלושה גוסחי קדיש:
הנוסח המסורתי, נוסח
הומניסטי שחובר בעמותת
מנוחה נכונה בחיפה,
ונוסח נוסף שחובר בקיבוץ

יתגדל שם האדם, יתעלה פועל-חיו,
ויתברך בזיכרוננו על צדור מעלליו
בימי חלדו ועל המעש שלא הספיק להשלימו
על החלומות שנטוו ונמוגו
ועלי סגולות יקר ואף חולשות-אנוש שנגזזו,
מבעד הדוק הערפילי של הזמן.

יוהיר זכר האדם והד חיו
בזוהר הרקיע בלבנו – ושמו לפני שמש ינון,
כי מותר האדם הוא הזיכרון
מעבר למחיצות הזמן.
לא בחושך שמו יכוסה.
צו המשך החיים יצמיח פורקן לכאבנו המשוקע.
הזמן במהלכו ירחם.
וננצור את כל פרחי חיו לימים רבים.

בְּמִקְוֵה קִדְּשׁ

וְתִגְדַּל שֵׁם הָאֱדָם
וְתִעֲלֶה פוֹעַל חַיּוֹ וְיִתְפַּכֵּךְ בְּזִכְרוֹנֵנוּ
עַל צָרוֹר מַעֲלָלָיו בְּיָמָיו חֲלָדוֹ
וְעַל הַמַּעַשׂ שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַשְׁלִימוֹ.
עַל הַחֲלוּמוֹת שֶׁנִּיטְוּ - וְנִמְוָגוּ
וְעַל סִגְוִלוֹת יָקָר וְאַף חִנְלָשׁוֹת אֲנוֹשׁ
שֶׁנִּגְזְרוּ מִפַּעַד לְדוֹק הָעֶרְפִּילִי שֶׁל הַזְּמָן.

וְזִהִיר זִכֵּר הָאֱדָם וְהַדִּי חַיּוֹ בְּלִיבָנוּ,
כִּי מוֹתֵר הָאֱדָם הוּא הַזְכָּרוֹן מֵעֵבֶר לְמַחֲצוֹת הַזְּמָן
וְשִׁמוֹ לֹא יִכְוֶסֶה בַּחוּשָׁךְ.

צוֹ הַמַּשָּׁה הַחַיִּים יִצְמִיחַ פּוֹרְקָן לְכָאֲבָנוּ.
הַזְּמָן בְּמַהֲלָכוֹ יִרְחֵם
וְנִנְצֹר אֶת כָּל פְּרִי-חַיּוֹ לְיָמִים רַבִּים.
וְתִגְדַּל וְיִשְׁתַּבַּח!

קדיש

יתגדל ויתקדש בן האדם על שידע כי מן
 העפר הוא ואל העפר ישוב, ועל אף זאת
 בחר בחיים ושמה, ועל ז, ורגש, ואהב.
 יתברך וישתבח בן האדם אשר מן החמר
 בא ואל החמר שב, ועל אף שידע הוא
 כי ספורים ימיו על הארמה, היה חי
 ושקט, מאב דעת ושמוחה, צוחק ורומע,
 רוגז ומרגז, אוהב ואהוב על כי אדם
 הוא. יתפאר ויתרומם בן האדם על כי
 ידע שעמק הבור הוא ורחב ולא ימתקו
 לו שם הרגבים. על כי ידע שאין בפני
 מי ואין על מה לחת את הדיו כי אין
 אחרית בשחת. ריק ואבדון ישכנו שם
 לעולם ולעלמי עלמאי, ועל אף זאת
 דבק בחיים, ולחם עליהם בפכחו, באמץ,
 בגבורה, וללא מורא. יתנשא ויתתהר בן
 האדם על כי ידע כי רק בו מצויה מדת
 הדתמים. על כי קוה, האמין, ושואף לשית
 שלום על הארץ ביודעו שרק עליו ועל
 שכמותו מוטלת מצוה זו ואין אחר וזאת
 שישמו שלום על הארץ ועל כל יושביה,
 על כל אלה ועוד יתגדל ויתקדש,
 יתברך וישתבח, יתנשא ויתתהר, ויתעלה
 בן האדם, שמעו בן מרים ושואל, בעלי,
 אב ילדי, נעמה ונרב לנצח נצחים,
 לעולם ולעלמי עלמאי, ואנו כאן,
 הנותנים: נרהמים, נטושים, ונלמדים.
 לו נמצא – בעגלא וכוזן קריב – מעון
 נאות לשכן בו את הזכרון. לו נמצא,
 לו נמצא מנוחה נכונה, מנוחה נכונה –
 לנצח.

השבוע מלאו שלושים למותו של בעלי
 שמעון ביגלמן, עורך ועיתונאי, גנן ומחנך
 בר סטרי גינן, וזמר מקהלה, מנהל פסטרי
 כל פנטסיה קולית בירושלים, חבר הנהלת
 תזמורת הבארוק ירושלים ופעיל באופרה
 הירושלמית, לוחם חברתי, אוהד אידיאולוגי
 של קבוצת הכדורגל הפועל קטמון ירוש
 לים, חובב נופי מדבר וגליל וטייל מנוסה.

לאחר שתיקת מה התחיל לדבר דווקא על אותה תפילה שהרגיזה אותי בבית העלמין:

"הינה, קח את ה'קדיש' הזה - תפילת האשכבה, התפילה החשובה ביותר, אומרים אותה בכל ימי האבל, ולפי הדינים שלנו די בה ואין צורך בשום תפילה אחרת. ותוכנה: 'יתגדל ויתקדש שמה רבא' - ותו לא. לא זו בלבד שאין אף מילה על המנוחה, אלא אין בכלל שום רמז לכל המאורע. לו היה לפחות 'נכנע אני לרצונך' - אפילו את זה לא תמצא. ובכלל, אם כבר, זה גיבוב מילים אוזילי: 'יתברך וישתבח ויתפאר' - ועוד כמה תוספות, עוד כחמש מחמאות מאותו הסוג. דומה בהחלט לסגנון שבו כתב 'ביירש' - בוריס מבריקייביץ', אתה יודע - לאנה מיכאילובנה מאיטליה: 'אניוטצ'קה היקרה, החביבה והידועה לכול...'. לכאורה, אילו הייתה לאדון עולם קיבה, היו קידות והשתחויות כאלה צריכות לעורר בו בחילה. אך לאמיתו של דבר, אלה לא דברי הבל כלל: הכול ככוונה תחילה, הוא מקנטר את השטן."

"מי זה 'הוא', ומדוע את השטן?"

"הוא - מי שחיבר את התפילה: רבי עקיבא, אם אני זוכר נכון - דווקא אדם חכם מאוד. וכך חשב כשעשה כן: קרה אסון, עומד לו מין סוחר שכול מהגילדה השנייה לפני בור הקבר, הכול אבוד ואין עוד טעם לחייו. עומד לפני הבור ומגיש בליבו תביעת נזיקין לריבונו של עולם. עומד וחמתו בוערת בו - עוד רגע יניף את שני אגרופיו ויתחיל להטיח קללות וגידופים כלפי שמי מרום. ומאחורי המצבה הסמוכה יושב לו בכריעה השטן, ורק לזה הוא מחכה: שיתחיל לגדף. שיודה בגלוי, אחת ולתמיד: ריבונו של עולם, אינך אלא גחמן וגס רוח, במחילה מכבודך, ועוד ערל לב נוסף על הכול, הסתלק לך, איני רוצה עוד שום עסק איתך! והשטן רק לזה הוא מחכה: אם יזכה לשמוע את הדברים - מייד יעשה לו העתק מדויק, יעוף לגן עדן וידווח לריבונו של עולם: 'נו מה, ספגת מנה אחת אפיים? ועוד ממי? מיהודי - שליחך וסוכנך עלי אדמות! הודע על פרישה, זקן: עכשיו אני המנהל! זה הדבר שהשטן מצפה לו. והסוחר ההוא, בן הגילדה השנייה, העומד מעל לקבר, חש בכל אלה. חש ושואל את עצמו: האומנם באמת אשמח את ליבו של השטן? אעשה את הסטרא אחרא לבעל בית בעולמנו? לא ולא, במחילה. אני אראה לו. ואז הוא מתחיל, אתה מבין, לרשום לזכותו של הקדוש ברוך הוא 'טוב מאודים' בזה אחר זה. בלי כל טעם - לשם מה הטעם? ובלבד שיעלוב בשד, ישפיל, ידכא אותו עד עפר. במילים אחרות: אתה, השטן, אל תתערב. איזה מין חשבונות יש ביני לריבונו של עולם - ענייננו הוא, שותפים אנו משכבר הימים, נסתדר איך שהוא. ואתה אל תתחב את האף. אותו רעיון שבספר איוב, אתה מבין: היהודי והאלוהים - שותפים הם."

חמאז

15

הו, שמות ממחזרים במחזור,
במערב כל השמות אחר נקוי, אחר טהרה,
הו שם לשם שמים ושם נשוא לשוא,
שמות משם שמות לשם
שמות שממה שמות דממה.

רוח רוח שהקדמת לפני למות, עכשיו
שני הענקים, יתגדל ויתקדש שמרו על מותך
במקום שני הענקים, יברכך וישמרך,
שנכשלו ולא שמרו על חייהם.
רוח רוח שמה רבא
יתגדל ויתקדש שמה רבא, שמך.

יחזקאל

10

על מות אומרים, הלך אל עולמו
ואנחנו חיים והלכנו, את אל עולמי
ואני אל עולמך, על מתים אומרים קדיש
ואנחנו אומרים קדיש כל יום, קדיש בתפקיד

הלל ושבח ושמחה וכח ושיר אהבה.
כי לא הפתים יהללו יי.

קדיש כמו קדושין. הרי אתה, הרי אתה
הרי אנחנו, הרי העולם, הרי עולמנו.

יחזקאל

"בגאח סליו בגאח"

אב גולגותי

ה

כיום איני יודעת שום תפלה,
אך באותו הלילה
דמיתי כי אפשר אולי לברע
על הרצפה בחדר (מה קרה,
רצפת האבן תחת הברכים!)
וכך לומר:

יתגדל רתקדש שם השנים
שנשאוני והגיעוני
עד הזמן הזה.

סלח לי, רבנו של עולם,
כי לא הריתי אלא שרים
מחל לי, רבנו של עולם,
כי לא היה לי כלב נאמן
ושום אדם ושום בהמה
לא אכלו לחם רענן מדי.
כפר לי, כי לא דפק על דלתותי
ההוא היחיד ששלחת.
וכי צדקתי בכל יסורי.
ואני אסלח, אמחל ואכפר
לה, רבנו של עולם,
כי ידעתי אהב בנפשי
ובקשרי ובכל רמיח אברי,
וכי אהבתי בשר פאהב נפש,
וכי נשכתי את מזות דלתי הסערה,
בנשף כתר עירמה של גבר.
הכל אסלח לה.
ואולי יש לה, רבן עולמים,

בנתי אביבה כי רבו
אביב אחד למעני.
אביב קטן וחמסיני.
תנהו לי למזכרת,
הרי אני מזמרת לו.
אולי יש לה -

רק אחד.

מתן "אני אהר"